

OMAISHOIDONTUEN OHJEET

Perla 14.12.2011

§ 238

OMAISHOIDON TUEN OHJEET	3
1. OMAISHOIDONTUESTA YLEISESTI.....	3
2. TUEN HAKU JA MYÖNTÄMISPERUSTEET	4
2.1 Yleiset kriteerit.....	5
2.2 Kriteerit lapsiperheille	6
2.3 Omaishoidon tuen alentaminen.....	7
3. OMAISHOIDON TUEN MUUTOKSET JA OMAISHOITAJAN VAPAAT	8
3.1 Omaishoidon keskeytyminen.....	8
3.2 Omaishoitajan vapaat.....	8
4. OMAISHOITOSOPIMUS	9
4.1 Omaishoitajan asema.....	9
4.2 Omaishoitajan oikeudet ja velvollisuudet.....	10
5. OMAISHOITOOON KUULUVAT PALVELUT	11
5.1 Hoito- ja palvelusuunnitelma	11
5.2 Palvelut	11
OMAISHOIDONTUKEA JA SEN MYÖNTÄMISTÄ KOSKEVAT SÄÄDÖKSET	11
YHTEYSTIEDOT	12

OMAISHOIDON TUEN OHJEET

Tämä ohje tulee voimaan 1.1.2012 perusturvalautakunnan päätöksen (14.12.2011) mukaisesti ja on voimassa toistaiseksi. Ohjeeseen on päivitetty vuoden 2012 palkkiosummat.

1. OMAISHOIDONTUESTA YLEISESTI

Omaishoidon tuki perustuu lakiin omaishoidon tuesta (2.12.2005/937) ja lain muutoksiin (950/2006). Omaishoitolain 2§:n mukaan omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön kotona tapahtuvan hoidon tai muun huolenpidon järjestämistä omaisten tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Kunta voi myöntää omaishoidon tukea, jos

- 1) henkilö alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi tarvitsee kotioloissa hoitoa tai huolenpitoa;
- 2) hoidettavan omainen tai muu hoidettavalle läheinen henkilö on valmis vastaamaan hoidosta ja huolenpidosta tarpeellisten palveluiden avulla;
- 3) hoitajan terveys ja toimintakyky vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia;
- 4) omaishoito yhdessä muiden tarvittavien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kanssa on hoidettavan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kannalta riittävää;
- 5) hoidettavan koti on terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva; ja tuen myöntämisen arvioidaan olevan hoidettavan edun mukaista

Omaishoidon tuella tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu hoidettavalle annettavista palveluista sekä omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista. Omaishoidon tuki on määrärahasidonnaista sosiaalipalvelua, jota myönnetään kunnan kuluvana vuonna tarkoitukseen varaamien määrärahojen puitteissa. Omaishoidon tukea ei ole tarkoitettu kattamaan hoidosta aiheutuneita kuluja (esim. lääki-

tys, terveydenhuolto) vaan sitä maksetaan hoidon vaativuuden ja sitovuuden perusteella. Omaishoidon tuki suunnataan ensisijaisesti niille, joilla avuntarve on kaikkein runsain.

2. TUEN HAKU JA MYÖNTÄMISPERUSTEET

Omaishoidon tukea haetaan kirjallisesti. Takautuvasti tukea ei voi hakea. Hakemukseen liitetään ajantasainen lääkärin C-lausunto. Hakemuksen perusteella tehdään kotikäynti, jolla arvioidaan tilanne. Hakemuksen ja arviointikäynnin perusteella tehdään päätös omaishoidon tuesta. Päätöksen yhteydessä lähetetään asiakkaalle muutoksenhakuohjeet. Alle 65-vuotiaiden asiakkaiden kohdalla voidaan tarvittaessa käyttää toimintakyvyn ja avuntarpeen selvittämiseksi ASTA-arviointimenetelmää. Yli 65-vuotiaiden asiakkaiden kohdalla käytetään toimintakyvyn ja avuntarpeen selvittämiseksi RAI-arviointimenetelmää.

ASTA-arviointilomakkeistolla arvioidaan mihin kotona tapahtuviin toimintoihin hoidettava apua tarvitsee sekä minkälaista tuo tarvittava apu on. Myös avuntarpeen vaihtelu eri päivien tai tilanteiden mukaan saadaan dokumentoitua. Kunkin toiminnon kohdalta arvioidaan sekä fyysisen avustamisen että sanallisen ohjauksen, muistuttamisen tai esimerkiksi kuvallisten ohjeiden käyttöä ja määrää.

RAI-arviointimenetelmän avulla selvitetään hoidettavan kognitiivista toimintakykyä (CPS asteikko 0-6), päivittäisiä toimintoja (ADL asteikko 0-6) ja välinetoimintoja (IADL asteikko 0-21). Lisäksi RAI-arviossa määritellään palvelun tarve (MAPLe asteikko 0-5). Lisäksi arviointi nostaa esille omaishoidettavan erityisiä ongelmia ja tarpeita (CAPS).

Ohessa maksuluokkien III ja II ohjeelliset RAI-arvot. Maksuluokan I RAI-arvoja ei ole määritetty, sillä kyseessä ns. siirtymävaiheen ajallisesti rajattu tuki. Maksuluokan asiakkaiden hoidon sitovuus on samaa tasoa kuin pysyvässä laitoshoidossa olevilla henkilöillä. Tarvittaessa voidaan arvioinnin perustana käyttää vanhainkodin asukasvalinnoissa käytettäviä RAI-mittariston kriteereitä.

Maksuluokka III ohjeelliset RAI-arvot ovat:

CPS 3 tai enemmän

ADL 3-4

IADL 13 <

Maple 4-5

Lisäksi useampi riskiluokka CAPS:ssa

Maksuluokka II ohjeelliset arvot ovat:

CPS 4 tai enemmän

ADL 4-6

IADL 16 <

Maple 4-5.

Lisäksi useampi riskiluokka CAPS:ssa

2.1 Yleiset kriteerit

Omaishoidon tukea päätettäessä arvioidaan hoidon vaativuutta ja sitovuutta. Tuen myöntämisen perusteena arvioidaan myös, onko hoitaja joutunut vähentämään omaa työntekoaan toimiakseen omaishoitajana. Hoitopalkkio on luokiteltu kolmiportaiseksi. Palkkion määrässä huomioidaan mahdolliset vuosittaiset indeksitarkistukset. Tuen määrä (1.1.2012) ja luokittaiset myöntämiskriteerit ovat seuraavat:

III maksuluokka: 442,16 €/kk

Hoidettava tarvitsee apua päivittäisissä henkilökohtaisissa toiminnoissa. Hoidettava voi olla lyhyen aikaa päivästä yksin. Mikäli omaishoitajaa ei olisi, hoidettava tarvitsisi päivittäin runsaasti kotihoidon apua ja tukipalveluja. Hoito sitoo omaishoitajaa säännöllisesti ja useita kertoja päivässä. Hoidettava tarvitsee jatkuvaa valvontaa (muistihäiriö) ja/tai hoitotoimenpiteissä avustaminen vaatii hoitajan fyysistä avustamista (mm. vaipan vaihto, nosto-apu, kääntäminen). Omaishoidon vaihtoehtona on päivittäinen tehostettu kotihoito ja tukipalvelut.

II maksuluokka: 669,94 €/kk

Hoidettava tarvitsee runsaasti hoivaa ja huolenpitoa kaikissa päivittäisissä henkilökohtaisissa toiminnoissa ja/tai tarvitsee muistamattomuuden, kehitysvamman tai psyykkisen vointinsa vuoksi jatkuvaa valvontaa. Hoitotyö on erittäin sitovaa ja vaativaa ja edellyttää hoitajan kokopäiväistä työpanosta ja hoitovastuuta ympäri vuorokauden. Hoidettava ei kykene asumaan yksin. Muistihäiriöistä kärsivillä tulee olla diagnosoitu vaikea muistihäiriö. Omaishoidon vaihtoehtona on vähintään tehostettu palveluasuminen.

I maksuluokka: 1104,76 €/kk

Korkeimman maksuluokan omaishoidon tuen tarkoitus on mahdollistaa omaishoitajan työstä pois jääminen, esimerkiksi omaisen saattohoidon tai muun hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen ajaksi. Korotettua hoitopalkkiota maksetaan enintään kolmen kuukauden ajan. Hoidon tarve ja sitovuus on laitoshoidon tasoa. Hoidettava tarvitsee jatkuvaa apua päivittäisissä henkilökohtaisissa toiminnoissa ja runsaasti hoivaa ja huolenpitoa myös yöaikaan. Omaishoidon vaihtoehtona on laitoshoido.

Korkeinta tukea ei makseta, mikäli hoitaja saa tältä ajalta vuorotteluvapaakorvausta tai muuta omaishoidontukilain 5§:n tarkoittamaa tuloa.

2.2 Kriteerit lapsiperheille

Kohdassa 2.1 esitetyt omaishoidontuen kriteerit koskevat myös lapsiperheitä. Seuraavassa niihin on tarkennuksia lapsiperheiden osalta.

Alle 3-vuotiaan lapsen hoitoon ei pääsääntöisesti myönnetä omaishoidon tukea, koska lapsi ikänsä perusteella on kokopäiväisen hoidon tarpeessa. Omaishoidon tukea ei myönnetä lapsesta, josta perhe saa kotihoidontukea. Omaishoidon tukea myönnettäessä lapsen hoidon ja huolenpidon vaativuutta ja sitovuutta verrataan saman ikäisen terveen lapsen hoidon tarpeeseen. Omaishoidon tuki on tietyn lapsen hoidosta myönnettävä etuus. Tuen myöntämiseen eivät vaikuta muut esimerkiksi perhetilanteesta johtuvat syyt.

III maksuluokka: 442,16 €/kk

Lapsi tarvitsee sairaudestaan tai vammaisuudestaan johtuen runsaasti ja säännöllistä hoitoa ja huolenpitoa useissa päivittäisissä toiminnoissa. Lapsen hoito on ikäryhmään verrattuna huomattavan sitovaa ja työlästä.

II maksuluokka: 669,94 €/kk

Lapsen hoito on sitovuudeltaan laitoshoidon verrattavissa. Lapsi tarvitsee sairaudestaan tai vammaisuudestaan johtuen jatkuvaa hoitoa, huolenpitoa tai valvontaa. Hoitotyö edellyttää jatkuvaa ympärivuorokautista työpanosta tai lasta ei voida sairauden tai vamman vuoksi hoitaa kodin ulkopuolella lainkaan.

I maksuluokka: 1104,76 €/kk

Katso yleiset kriteerit.

2.3 Omaishoidon tuen alentaminen

Jos hoidettava on säännöllisesti jossain yhteiskunnan ylläpitämässä laitoksessa (koulu, päiväkotijne.) tai hän osallistuu kodin ulkopuoliseen toimintaan (esim. päivä-/työtoiminta), katsotaan sen vähentävän hoidon sitovuutta ja omaishoidon tuen palkkiota alennetaan. Mikäli hoitaja käy työssä, katsotaan myös sen alentavan hoidon sitovuutta. Omaishoidon tuen palkkiota alennetaan seuraavasti em. tapauksissa:

- 25-35h/viikko alentaa 20 %
- yli 35h/viikko alentaa 30 %.

Omaishoidontuen palkkio voidaan tilapäisesti jättää alentamatta, jos hoidettava on vähintään yhden kalenterikuukauden poissa kodin ulkopuolisesta toiminnasta. Em. muutos on sovittava vanhus-/vammaispalvelun kanssa viimeistään edellisen kalenterikuukauden aikana.

Omaishoidon tuen palkkiota maksetaan vain erityisistä syistä, mikäli kotihoidon käyntejä on kaksi kertaa päivässä tai enemmän. Jos hoidettava on säännöllisesti hoidossa kodin

ulkopuolella (mm. intervallihoito) vähintään puolet kuukaudesta (16 vrk tai enemmän), omaishoidon tuen palkkiota ei makseta.

3. OMAISHOIDON TUEN MUUTOKSET JA OMAISHOITAJAN VAPAAT

3.1 Omaishoidon keskeytyminen

Mikäli omaishoito hoidettavan terveydentilasta johtuvasta syystä keskeytyy tilapäisesti (esim. sairaalahoito), hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua. Mikäli hoito keskeytyy hoitajasta johtuvasta syystä ja hoidettava joutuu laitoshoitoon tai muuhun vastaavaan hoitoon, hoitopalkkion maksatus keskeytyy lähtöä seuraavasta päivästä. Mikäli omaishoidosta vastaa poissaolon aikana joku muu omaishoitajan ja hoidettavan hyväksymä läheinen, voidaan palkkio maksaa hänelle kalenterikuukauden ajalta. Tästä on kuitenkin aina erikseen sovittava vanhus-/vammaispalvelun kanssa erikseen. Pidemmältä ajalta tulee tehdä uusi sopimus.

Sekä omaishoitajasta että hoidettavasta johtuvat keskeytykset tulee aina ilmoittaa omaishoidosta vastaavalle viranhaltijalle. Ilmoittamisvelvollisuus koskee yli vuorokauden kestäviä keskeytyksiä.

3.2 Omaishoitajan vapaat

Lakisääteisesti omaishoitajalla on oikeus kolmeen vapaapäivään kalenterikuukaudessa, mikäli hoitaja on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Sidonnaisuus katsotaan ympärivuorokautiseksi siitä huolimatta, että hoidettava viettää säännöllisesti vähäisen osan vuorokaudesta käyttäen kotinsa ulkopuolella järjestettyjä sosiaali- tai terveystalvveluja taikka saaden kuntoutusta tai opetusta. Vähäiseksi katsotaan 5-7 tunnin poissaolo arkipäivää kohti.

Kunnan on huolehdittava hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan vapaan aikana. Hoidettavan hoidosta peritään hoitajan loman ajalta hoidettavalta 10,60 euron vuorokausimaksu. Tämä maksu ei kerrytä terveydenhuollon maksukattoa. Hoidettavan hoidon järjestämisestä hoitajan loman aikana sovitaan palvelu- ja hoitosuunnitelmassa.

Pääsääntöisesti vapaat tulisi pitää kuukausittain, mutta tarvittaessa hoitajan on mahdollista kerätä vapaita ja pitää ne pidemmässä jaksossa kerrallaan. Tästä järjestelystä tulee kuitenkin sopia aina erikseen päätöksentekijän kanssa. Vapaat eivät vaikuta omaishoitajan palkkioon, paitsi silloin kun vapaapäiviä on enemmän kuin 3 päivää /kuukausi, eikä niiden keräämisestä ole sovittu ennalta. Kuitenkin kuukausittain säännöllisessä intervallihoidossa palkkiota vähennetään kolme (3) lomapäivää ylittävältä osalta.

Vapaita ei voi käyttää akuutteihin, ennalta suunnittele mattomiin hoidettavasta johtuviin keskeytyksiin, esim. vuodeosastojaksot.

4. OMAISHOITOSOPIMUS

Omaishoidon tuesta laaditaan omaishoitajan ja kunnan välillä sopimus¹. Sopimukseen kirjataan hoitopalkkion määrä, vapaapäiväoikeus ja –järjestelyt, sopimuksen kesto aika ja tieto hoitopalkkion maksamisesta hoidon keskeytyessä. Yleensä omaishoitosopimus on voimassa toistaiseksi. Erityisestä syystä sopimus voidaan tehdä määräaikaisena. Sopimusta tarkistetaan tarvittaessa. Omaishoidonsopimusta voidaan muuttaa, jos omaishoidontukea koskevassa lainsäädännössä tai muissa ohjeistuksissa (esim. STM, Perusturvalautakunta) tapahtuu muutoksia.

Kunta voi irtisanoa omaishoitosopimuksen päättymään aikaisintaan irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua. Omaishoitajan irtisanomisaika on yksi kuukausi. Jos sopimuksen jatkaminen vaarantaa hoidettavan tai omaishoitajan terveyden tai turvallisuuden, sopijapuolet voivat purkaa sopimuksen välittömästi.

4.1 Omaishoitajan asema

Omaishoitajaksi voi ryhtyä hoidettavan omainen, jonka hoidettava hyväksyy hoitajakseen ja joka on oman terveytensä ja elämäntilanteensa puolesta soveltuva hoitajaksi. Hoitajan sopivuuteen voivat vaikuttaa hoitajan liiallinen päihteiden käyttö tai muut sosiaaliset ja ter-

---

¹ Hoitaja on velvollinen itse selvittämään ennen sopimuksen tekoa, onko omaishoidontuella vaikutusta hänen tuloihinsa.

veydelliset syyt sekä työkyvyttömyys. KELA:n korotetun hoitotuen saaja ei voi toimia omaishoitajana, mikäli tuki on myönnetty hoitoisuuden perusteella. Hoitajan soveltuvuudesta hoitotyöhön voidaan tarvittaessa pyytää sosiaali- tai terveystieteiden lausunto. Viimesijassa hoitajan soveltuvuuden arvioi saatujen selvitysten perusteella omaishoidontuesta päättävä viranomais. Omaishoidon tuesta sopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsuhteessa Nokian kaupunkiin eikä hoidettavaan. Omaishoitajalla on kuitenkin oikeus eläkkeeseen kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain mukaisesti. Kunta järjestää hoitajalle tapaturmavakuutuslain mukaisen vakuutuksen omaishoitotyössä sattuvan tapaturman varalle.

4.2 Omaishoitajan oikeudet ja velvollisuudet

Omaishoitajan oikeutena on

- saada hoito- ja palvelusuunnitelmassa sovitut edut ja palvelut
- saada kunnalta tukea hoitotehtävässään sosiaali- ja terveydenhuolloilta
- tulla kuulluksi hoito- ja palvelusopimusta muutettaessa tai toisin järjestettäessä

Hoitaja sitoutuu

- huolehtimaan sopimuksen mukaisesti siitä, että hoidettava saa asianmukaisen hoidon ja ylläpidon
- olemaan yhteistyössä kunnan työntekijöiden kanssa hoidettavan hoitoon liittyvissä asioissa
- noudattamaan salassapitovelvollisuutta siten, kun siitä on laissa säädetty (Sosiaalihuoltolaki 57§)
- ilmoittamaan viivytyksettä, mikäli hoidon tarve lakkaa tilapäisesti (keskeytykset) tai pysyvästi
- noudattamaan omaishoidon tuesta annettuja ohjeita ja ellei hän sitä tee, kunnalla on oikeus irtisanoa sopimus ilman irtisanomisaikaa

5. OMAISHOITON KUULUVAT PALVELUT

5.1 Hoito- ja palvelusuunnitelma

Omaishoidontuen sopimuksen teon yhteydessä laaditaan yhdessä omaishoitajan ja hoidettavan kanssa hoito- ja palvelusuunnitelman. Suunnitelmaan kirjataan omaishoitajan antaman hoidon määrä ja sisältö; muiden hoidettavalle tarpeellisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen määrä ja sisältö; omaishoitajan hoitotehtävää tukevien sosiaalihuollon palvelujen määrä ja sisältö sekä tieto siitä, miten hoidettavan hoito järjestetään hoitajan vapaan, terveydenhoitoon liittyvien käyntien tai muun poissaolon aikana. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan hoidettavan ja hoitajan oikeuksia koskevat säännöt ja niiden sovellukset (esim. vapaat).

5.2 Palvelut

Omaishoidontukea täydentäviä palveluita ovat esimerkiksi kotihoito, tukipalvelut, päivätoiminta ja intervallihoito. Palvelukokonaisuus suunnitellaan ja kirjataan hoito- ja palvelusuunnitelmaa tehtäessä. Hoidettavan käyttämistä hoitoa tukevista palveluista peritään normaali asiakasmaksulain mukainen maksu. Maksuttomia palveluita ovat omaishoitoon liittyvä ohjaus ja neuvonta sekä kaupungin omana toimintana järjestettävä omaishoidon ryhmätoiminta.

OMAISHOIDONTUKEA JA SEN MYÖNTÄMISTÄ KOSKEVAT SÄÄDÖKSET

Laki omaishoidon tuesta

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista

Hallintolaki

Sosiaalihuoltolaki

Tapaturmavakuutuslaki

Kunnallinen viranhaltijain ja työntekijäin eläkelaki (549/2003)

Työsopimuslaki

YHTEYSTIEDOT

Alle 65-vuotiaat hoidettavat:

vammaispalvelun sosiaalihoaja

Vammaispalvelut

Alasairaalankatu 3

37100 Nokia

p. 050-3951723 tai 050-3956446 (ma-pe klo 11.30–12.00)

Yli 65-vuotiaat hoidettavat:

vanhustyön sosiaalityöntekijä

Vanhuspalvelut

Nokian valtatie 25 F

37100 Nokia

p. 040-8443990 (ma-pe 9-11)